

ምዕራፍ ክልተ ልዕልነት ሕጊ

ዕላማታት እዚ ምዕራፍ፤

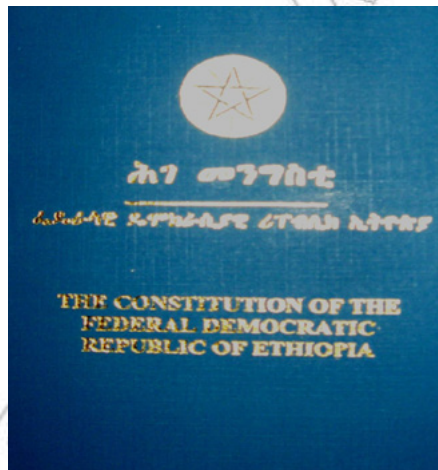
ነዚ ምዕራፍ እዚ ምስተምሃርኩም፡-

- እንታይነት ሕገ መንግስትን ካልኣት ሕግታትን ትፈልጡ፤
- መግለፅታት ዕላል ሕግን ዘለዎ ረብሓን ትግንዘቡ፤
- ተመረፅቲ ህዝብን መንግስትን ስልጣኖም ብሕጊ ዝተደረተ ምዃኑ ትርድኡ፤

2.1. ሕገ መንግስቲ፤

2.1.1. እንታይነት ሕገ መንግስቲ ፌዴራል፤

- ሕገ መንግስቲ ኢትዮጵያ ንምንታይ ፌዴራላዊ ሕገ መንግስቲ ተባሂሉ?

ስእሊ 2.1 ሕገ መንግስቲ ፌዴራል መንግስቲ ንሕገ መንግስታት ክልልን ንኻልኣት ሕግታትን ደንብታትን ኩሎም መበገሲ'ዩ፡፡

ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ኣብ ስርዓት ምምሕዳር ፌዴራል መንግስቲ ዝመሓዳደሩ ሃገራት ዝምርሕሉ ናይ ኩሎም ሕግታት ላዕለዎይ ሕጊ 'ዩ። ብስርዓት ፌዴራል ኣብ ዝመሓዳደሩ ሃገራት ካብ ሓደ ንላዕሊ ሕገ-መንግስታት ክህልውዎም ይኸእሉ። እዚ ማለት ነቲ ፌዴራላዊ መንግስቲ ዝመስረቲ ክልላዊ መንግስታት ነናይ ዓርሶም ሕገ መንግስቲ እንትህልዎም፣ እቲ ማእኸላይ ወይ ፌዴራላዊ መንግስቲ ተባሂሉ ዝፅዕዎ'ውን ናይ ዓርሱ ሕገ መንግስቲ ይህልዎ። ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ብስምምዕ ነቲ ፌዴራላዊ መንግስቲ ዝመስረቲ ኣባል ክልላት ዝተዳለወን ዝፀደቐን ናይ ሓባዮም ዝኾነ ገዛኣይ ሰነድ'ዩ። ስለዚ ኣብ ውሽጢ እዚ ፌዴራል መንግስቲ ንዘለው ክልላት ላዕለዎይ ሕጊ ኮይኑ የገልግል። ብዚ መሰረት ንሕገ መንግስቲ ፌዴራል ዝፃብኡ ክኾኑ የብሎምን።

ብሓፈሻ ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ብስርዓት ፌዴራል ንዝምራሕ ሃገር ቀንዲ መመሓዳደሪ ሕጊ'ዩ። ስለዝኾነ እዚ ሕገ መንግስቲ ፖለቲካዊ፣ ማሕበራውን ምጣነ ሃፍታውን መትከላት እቶም ሃገራት ዝግለፀሉ ሃገራዊ መመሓዳደሪ ሰነድ ኮይኑ የገልግል። እዚ ሕገ መንግስቲ ንኻልኦት ሕግታትን ደንብታትን ኩሎም መበገሲ'ዩ።

ሃገርና ኢትዮጵያ ንስርዓት ፌዴራል ምክታል ካብ ዝጀመረትሉ ካብ 1987 ዓ.ም ጀሚሩ ብስምምዕ ኣብዛ ሃገር ዘለዉ ብሄራት፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን ዝፀደቐ ንስርዓት ፌዴራል ዘንፀባርቑ ሕገ መንግስቲ ኣለዎ። እዚ ሕገ መንግስቲ'ውን ናይዛ ሃገር ላዕለዎይ ሕጊ ኩይኑ የገልግል። ክልላት'ውን ናይ ባዕሎም ወድዓዊ ኩነታት ኣብ ግምት ብምእታው ዘሰናድእዎ ኮይኑ ግና ንሕገ መንግስቲ ፌዴራል ዘይፃባእ ነናይ ባዕሎም ሕገ መንግስቲ ኣለዎም።

“እዚ ሕገ መንግስቲ ላዕለዎይ ሕጊ እዛ ሃገር 'ዩ። ዝኾነ ሕጊ ፣ ልማዳዊ ኣሰራርሓ ክምኡ'ውን ውሳኔ ኣካል መንግስቲ ወይ ብዓል ስልጣን ምስዚ ሕገ መንግስቲ ዝፃባእ እንተኾይኑ ተፈፃምነት ኣይህልዎን”/ሕገ መንግስቲ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ፣ /ዓንቀፅ 9፣ ተ.ቕ.1/

መልመዲ - 1

ኔዘም ዝሰጠሉ ሕብረታት መልሱ።

1. ኣብ ሃገርና ክንደይ ሕገ መንግስታት ኣለዉ?
2. ኣብ ሃገርና ልዕሊ ሓደ ሕገ መንግስታት እንተሃልዮም ንምንታይ ክህልዉ ከምዝኸኣሉ ኣብርሁ።
3. ካብ ኩሎም ሕገ መንግስታት ላዕለዎይ ዝኾነ ሕጊ ኣየንኡ'ዩ?
4. ኣብ መንጎ ሕገ-መንግስቲ ፌዴራል መንግስትን ሕገ-መንግስታት ክልላትን ኣፈላላዮት እንተተፈጠሮም ተቐባልነት ዝህልዎ ኣየንኡ ሕገ መንግስቲ'ዩ? ንምንታይ?

2.1.2 ኣድላይነት ሕገ መንግስቲ ፌዴራል

- ረብሓ ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ዘርዘሩ።

ሓደ መለለዪ ባህሪ ምምሕዳር ፌዴራላዊ መንግስቲ ኣብ መንጎ ማእኸላይ (ፌዴራል) መንግስትን መንግስታት ክልልን ዘሎ መቐሎ ስልጣን'ዩ ። ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ናይዞም ክልተ ኣካላት (ፌዴራልን ክልላትን) ኣፈላላይ ስልጣን፣ ሓድነትን ርክብን ብግልፂ ፈልዩ የመላኽት፣ የቐምጥ። ካብዚ ብተወሳኺ ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ኣድላይ ዝኾነሉ እዞም ዝሰጠሉ ዕላማታት ንምምላእ'ዩ።

- ህዝብታት ኣብ ናይ ባዕሎም ዛዕባ ባዕሎም ንኸውሱኑ ፣ ባዕሎም ንባዕሎም ንኸመሓድሩ፣
- ግልጋሎት ትካላት ምምሕዳርን ኣካላት ፍትሕን ኣብ ቀረበኦም ንኸረኽቡ፣
- ህዝብታት ኣብ ዝተፈላለዩ ብርኪ ምምሕዳራት ዘለዎም መሰል ምስታፍን ምውካልን ንምጉልባትን ብደረጃ ክልልን ፌዴራልን ዝህልዎም ውክልናን ተሳትፎን ንምጥንኻርን፣
- ኣብ መንጎ ክልላት ዝተመጣጠነ ዕብየት ክህሉ ንምግባር፣
- ኣብ መንጎ ህዝብታት ኣብ ድልየትን ማዕርነትን ዝተመሰረተ ሓድነት

ንምጉልባት፡

- ኣብ መንጎ ፌዴራል መንግስትን መንግስታት ክልልን ክፍፍል ስልጣንን ሃፍትን ፍትሓውን ሚዛናውን ብዝኾነ ኣገባብ ንምውሳኔ፡
- ሉኣላውነት ስልጣን ብሄራት፣ ብሄረሰባትን ህዝብታትን ኢትዮጵያ ንምርግጋፅ፡
- ስልጣንን ኣላፍነትን መንግስቲ፣ ምስግጋር ስልጣን፣ መሰላትን ነፃነታትን ዜጋታት፣ ውክልና ህዝብታት ... ወዘተ ንምርግጋፅ፡፡

መልመዲ - 2

ነዞም ዝሰጠሉ ሕታታት ሓፂር መልሲ ሃቡ፡፡

1. ኣብ ሃገርና ዘለዉ ክልል መንግስታት ዘማእኸሎም ኣበራዊ ሕገ መንግስቲ እንተዘይህልዎም እንታይ ዓይነት ፀገማት ክፍጠሩ ምክኣሉ?
2. ሕገ መንግስታት ብብርኪ ክልልን ፌዴራል ምህላዎም ከምፅእም ዝክኣል ረብሓታት ዘርዝሩ፡፡

2.1.3. ፅላል ሕገ ንዜጋታት ዝህቦ ረብሓ

- ሰባት እንትበኣሱ ወይ በደል እንትበፅሖም ናብ ሕገ ቦታ ኣባ ፅሑኒ ኢሎም ዝምሕፀኑ ንምንታይ ይመስለኩም?

ክድርን ብርሃነን

ክድርን ብርሃነን ኣብ ቤት ትምህርቶም ብዝተፈላለዩ መንገዲ ግዕዝይና ከምዝፍፀም ብዝግባእ ፈለጦም ኣለዉ፡፡ ካብኡ ክልቲኦም ኣብ ውሽጢ እቲ ቤት ትምህርቲ ዝፍፀም ግዕዝይና ከምዘሎኳ ኣበራዊ ኣረዳድኣ እንተሃለዎም ንምቅላፅ ምስ ወሰኑ ኣብ ኣደ ኣባራዊ መደምደምታ ኣሳብ ክበፅሑ ግን ኣይከኣሉን፡፡

ክድር ንዝተፈፀመ ግዕዝይና እንትነቃልፅ ቤት ትምህርትና ፅላል ሕገ ክገብረልና እንተዘይኪኢሉ ክንጉዳእ ንክእል ኢና እንትብል፤ ብርሃነ ድማ ንዝተፈፀመ ግዕዝይና ንምቅላፅ ዝኾነ ዓይነት ፅላል ሕገ ኣየድልን ይብል፡፡ ኣብዚ ንክልቲኦም ዘካትፅ ኣሳብ ርእቶ ንክትህቦም ናይቐረባ መሓዘኦም ንዝኾነት ንኣኸዛ ሓተትዎ፡፡

መልመዲ - 3

ብመሰረት እዚ ንብብ ነዞም ዝሰጠሉ ሕታታት መልሱ።

1. ንስኻትኩም ኣኸዛ እንተትኾኑ እንታይ ዓይነት ሪኢቶን መፍትሒ ሓሳብን ምሃብኩም?
2. ነቲ ዝተፈጸመ ግዕዝይና ብምቅልጥም ጉድኣት ንኸይበጸሑም ፅላል ሕጊ ክህብ ዘለዎ ኣካል መንዩ?
3. ኣብ ቤት ትምህርትኹም ንዝረእዩ ፀገማት ግዕዝይና ንዝሕብሩ፣ ንዘቃልፁ ተምሃሮ ቤት ትምህርትኹም ፅላል ሕጊ ከምዝህብን ከምዘይህብን ሓቲትኩም ዝረኽብኩምዎ መልሲ ንመማህርትኹም ኣቕርቡሎም።

ፅላል ሕጊ ማለት ኣብ መንጎ ዜጋታት ኣፈላላይ እንተይገበርካ ንህይወቶምን ንንብረቶምን ሕጋዊ ሓለዎን ውሕስናን ምሃብ ማለት 'ዩ። ፅላል ሕጊ ሃፍትን ሓይልን ዘለዎም ሰባት ብሓይሊ ገንዘብ ይኹን ብጉልበት ኣብ ልዕሊ ካልኦት ዜጋታት በደል ንኸዩብጹሑ ይክላኸል።

ዜጋታት ኩሎም ካብ ቦታ ናብ ቦታ ብነፃነት ክንቀሳቐሱ ከምኡ'ውን ኣብ ዝመረጸዎን ኣብ ዘንቀድሉን ጉዳይ ምጣነ-ሃፍቲ፣ ፓለቲካን ማሕበራውን ንኸሳተፉ ምሉእ መሰልን ውሕስናን ይህቡ። ልዕልነት ሕጊ ኣብ ሕገ መንግስቲ ንዝተቐመጡ ሰብኣውን ዴሞክራሲያውን መሰላት መኽበሪ መሳርሒ ኮይኑ'ውን የገልግል።

መልመዲ - 4

ነዞም ዝሰጠሉ ሕታታት መልሲ ሃብኩም።

1. ፅላል ሕጊ ማለት እንታይ ማለት'ዩ?
2. ዜጋታት ፅላል ሕጊ ዘድልዮም ንምንታይ 'ዩ?
3. ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ንህፃናት ዝህቦ ፅላል ሕጊ ዘርዝር።

2.2. ስነምግባር

2.2.1. ሕብረተሰብ ካብ ተምሃሮ ዝፅበዮ ስነምግባር

ካብዚ ንታሕቲ ኣብ ዝቐረበ ሰደቓ ተደራኽኩም ሕብረተሰብ ካብኹም ካብ ተምሃሮ ዝፅበዮ ሰናይ ስነ ምግባር ብዝምልከት (✓) ምልክት ብምግባር ኣመልክቲ።

ተ.ቐ	ፀጋታት	ሰናይ ስነ ምግባር	ሰናይ ዘይኩነ ስነ ምግባር
1	ዓቕሚ ንዘይብሎም ምሕጋዝ።		
2	ንክባቢኻ ብዓርሰ ተበግሶ ምፅራይ።		
3	ፀገም ክባቢኻ ብሓባር ንምፍታሕ የውዒት እንትቐርብ ቐዲምካ መርኣያ ኮይንካ ምርካብ።		
4	ንዓበይቲ ምኽባር፣ ንኣናጂሽተይ ምክንኻን።		
5	ንዝተፀገመ ሰብ ካብ ዘለና ምምቓል።		
6	ኣብ ውሽጢ ኣውቶብስ ቐዳምነት ንድኹማት ዓቕሚ ወንበር ምሃብ።		
7	ትርፌ ሰዓት ኩሉግዘ ኣብ ፀወታ ምሕላፍ።		
8	ንመማህራንካ ምኽባር።		
9	ዘይሕጋዊ ተግባራት ክፍፀሙ እንትትርኢ ዘይምቕዋም።		
10	ኣብ ውሽጢ ዘይሕጋዊ ተግባራት ዘይምእታው።		
11	ኣብ እዋን ፈተና ካብ ካልኦት ዘይምቕዳሕ።		
12	መሰል ካልኦት ሰባት ዘይምንካእ።		

ስነ ምግባር፡- ሓደ ሰብ ብመንፅር ዝኸብረሉ ከባቢ ክፍፅሞ ዘለዎን ዘይብሉን፣ ፅቡቕን ሕማቕን፣ ቅነዕ ዝኾነን ዘይኾነን ተግባራት ዝምዘኑ መትከል'ዮ።

አብ ውሽጢ ሓደ ሕብረተሰብ ሰናይ ስነ ምግባር ኣብዘይህልወሉ ግዘ ውልቃውነት፣ ስርዓት ኣልቦነት፣ ስርቂ፣ ምውቓዕ ወዘተ እናተጋፍሑ ይኸዱ። ካብዚ ዝተበገሰ እቲ ሕብረተሰብ ኣብ ክንዲ ምዕባይን ምምዕባልን ብድኸነት ንክጎሳቐል ምክንያት ይኸውን።

ካብ ዘለዉና ባህልታት ከም ሓቢርካ ምብላዕ፣ ንዝተፀገመ ምሕጋዝ፣ ንኣረጋውያንን ዓባይትን ምክባር፣ ኣብ ሓጎስን ሓዘንን ምትሕግጋዝ ዝብሉ ሰናይ ፀጋታትዮም።

ምትሕግጋዝ ዝበሃሉ ሕብረተሰብና ተምሃሮ ደቁ ሃገር ተረከብቲ ዜጋታት ምጂኖም ብምግንዛብ ኣብ ዝሰርሕዎም ስራሕትን ዝፍፅዎዎም ተግባራትን ኣሰር መርእያ ሰናይ ስነ ምግባር ዝኾኑ ሰባት ክስዕቡ ይደሊ። ተምሃሮ ንስራሕ ዘኸብሩ፣ ተአመንቲ፣ ሓቀኛታት ኣብ ዝነብርሉ ሰፈርን ኣብ ከባቢኦምን ንዝረእዩ ፀገማት ንምፍታሕ ዝዕዕሩ፣ ሓላፍነት ዝቐበሉን ግቡኦም ብኣግባቡ ዝፍፅሙን፣ ንህዝቦምን ሃገሮምን ዝፈትዉ፣ መሰል ካልኣት ዘኸብሩ ወዘተ ዝበሉ ስነ ምግባራት ክህልውዎም ይደሊ።

ስለዚ ተምሃሮ ነዚኦምን ንካልኣትን መግለጺ ሰናይ ስነ ምግባር ዝኾኑ ፀጋታት ክስዕቡን ተኸናኺኖም ከፅንሕዎምን ይግባእ። ነዚ ተግባር እዚ ምፍፃም ዝኸእሉ ድማ ዜጋታት እዛ ሃገር እምበር ካልኣት ከምዚይ ኮኑ ተምሃሮ ብዝግባእ ክግንዘቡዎ ዝግባእ ጉዳይዮ።

መልመዲ - 5

ብመሰረት ኣብ ላዕሊ ዝቐጸለ ምንባብ ነዚም ዝስዕቡ ሕቶታት መልስ።

1. ኣብ ከባቢኹም ሰናይ ስነ ምግባር ንዘለዎም ቆልዑ ብዓባይቲ እንትምረቑ ወይ ሰናይ ስነ ምግባር ንዘይብሎምን ካብ ስነ ስርዓት ወፃኢ ንዝኾኑን ድማ ነባሪ እቲ ከባቢ ብኣኣቶም እንትኣዝንን እንተማርርን ስሚዲኹም ዶ ትፈልጡ? እስቲ ዝሰማዕኹምዎም ምርቓን መርገምን ምስ ምክንያቶም ግለፁ።

አብነት ምርቓ	ምኽንያት
የዕቢኻ	ዓብይቲ እንትልእኸም እሺ ኢሉ ስለ ዝተልእኸ
መርገም	ምኽንያት
አብነት-ብሓፂር ቅረ/አይትዕቢ/	አብ መንገዲ እናፀንሐ ንደቂ እንስትዮ ቆልዑ ስለ ዝወቅዕ

ሓደ ሓደ ሰባት “ንወለዲ ምምእዛዝ” “ንዓብይቲ ምኽባር” ቀደም ቀርቶ እንትብሉ ይስማዕ :: ንስኻትኩምከ በዚ ሓሳብ ትሰማምዑዶ? ንምንታይ? ምኽንያትኩም ግለፅ::

2.3. ደረት ስልጣን

2.3.1. ኣብ ልዕሊ ሰበስልጣን መንግስቲ ኣድላይነት ምቕማጥ ደረት ስልጣን

- ሰበስልጣን መንግስቲ ዝበሃሉ ሰባት ኣይኖት ‘ዮም?
- ኣብ ልዕሊ ሰበስልጣን መንግስቲ ምቕማጥ ደረት ስልጣን ንምንታይ የድሊ?

ዕቡይ

ኣይተ ዕቡይ ሓላፊ ሓደ ቤት ዕዮ-ዮም:: ኣብ ውሽጢ እቲ ቤት ዕዮ ኣብ ዘለዉ ኩሎም ስራሕቲ ጣልቃ አትዮም ብምሕምዛቕ ይፍለጡ:: ኢዶም ዘየአትውሉ ጉዳይ የለን:: ቁፃር ሰራሕተኛ ክፍፀም ዝእዘዙ፣ ንሓደሽቲ ተቐፀርቲ ፈተና ዘውዕኡ ባዕሎምዮም:: ከምኡ’ውን ኣብ ውሽጢ እቲ ቤት ዕዮ ኣብ ዘለዉ ሰራሕተኛታት ንብሉፃት ሰራሕተኛታት መሪፁ ንሽልማት ኣብ ዘብቅዕ ኮሚቴ ውሽጢ ኣካቢ ‘ዮም:: ንባዕሎም ‘ውን ብሉፅ ሰራሕተኛ ተባሂሎም ክልተ ግዘ

ተሸለጠኞችም፡፡ ነቲ ቤት ዕዮ ዘድልዩ ኣቐሑ ዝዕደግሉ ቦታታት ወይ መቐረብቲ ኣቐሑ ዝውስኑ፣ ዕርዮት ዝተገዛኡ ኣቐሑ ዘረጋግፁ ባዕሎምኹም፡፡ ካብዚ ዝተበገሰ ኣብ ውሽጢ እቲ ቤት ዕዮ ብዛዕባ ኣይተ ዕቡይ ክልተ ዓይነት ርኢቶታት ይውሃቡኹም፡፡

እቲ ኣደ ኣይተ ዕቡይ በይኖም እዚ ኩሉ ስራሕ ቤት ዕዮ ብምስርሖም ክምሰገኑ ክሸለሙውን ይግባእ ዝብል እንትኸውን፣ እቲ ካሊእ ርኢቶ ድማ ንኣይተ ዕቡይ ደረት ስልጣን ክግበረሎም ይግባእ፣ እንተዘይኮይኑ ፀገማት ምፍጣሮም ኣይቐርን ዝብልዮ፡፡

መልመዲ - 6

ብመሰረትቲ ኣብ ሳዕሊ ዝቐጸለ ምንግብ ነዚም ዝስዕቡ ሕቶታት መልሱ

1. ካብዞም ተዋሂቦም ዘለዉ ክልተ ርኢቶታት ንኣየንኡ ኣሳብ ትድግፉ? ምኽንያትኩም ግለፁ፡፡
2. ኣይተ ዕቡይ ጥፍኣት ፈጺሞምዶ? ብክመይ?
3. ከምዚ ዓይነት ኣሰራርሓ ንምክልኻል እንታይ እንተተገበረ ይሓሽ ትብሉ?

ኣብ ውሽጢ ኣብያተ ዕዮ መንግስቲ ንምስራሕ፣ ስራሕ ንምምራሕን ንምምሕዳርን ብመንግስቲ ዝተሾሙ፣ ብህዝቢ ዝተመረፁ ኣለፍቲ ስራሕ ሰበ ስልጣን መንግስቲ ይበሃሉ፡፡ እዞም ሰበ ስልጣን መንግስቲ ዝተወሃቦም ኣላፍነት ብኣግባቡ ንክፍፁሙ ክዋዕኡ ዘኸኸሉ ብመሰረት ሕግን ደንብን ዝተዘርዘረ እኸል ስልጣን ይወሃቦምዮ፡፡ ስለዚ እዞም ሰበ ስልጣን ስልጣን እንተሃለዎም 'ውን ክፍፁምዎ ዝግብኦም ብሕጊ ተወሲኑ ኣብ ክለ ዝተወሃቦም ደረት ስልጣን ጥራሕዮ፡፡ ኮይኑ ግና ካብ ዝተወሃቦም ደረት ስልጣን ኣለፎም እንትርከቡ ተሓተትቲ ይኾኑ፡፡

ንኣብነት ኣደ ብዓል ስልጣን ብዘይትእዛዝ ቤት ፍርዲ ንዜጋታት ኣብ ትሕቲ ቁፅፅር ክውዕሉን ክቐፅዑን ክገብር ኣይኸእልን፡፡ እዚ እንተገይሩ ደረት ስልጣን ኣለፉ ማለትዮ፡፡

ኣብ ሰበ ስልጣን መንግስቲ ደረት ስልጣን ምግባር ዘድለዮሉ ምኽንያት፡-

- ዲሞክራሲያውን ሰብኣውን መሰላት ዜጋታት ንኸይጠሓሱ፤
- ልዕልነት ሕጊ ንክይሸርሸር፤
- ስርዓት ግልፅነትን ተሓታትነትን ንምዕሳል፤
- ሕብረተሰብ ግቡእ ግልጋሎት ንኸረክብ፤
- ኣድሎኣዊ ኣሰራርሓታት፤ ካብ ሕጊ ወፃኢ ዝፍፀሙ ተግባራትን ስርዓት ኣልቦነት ንምክልኻል ወዘተ እዮም፡፡

መልመዲ - 7

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ሓፂር መልሲ ሃብሎም፡፡

1. መደባት ትምህርቲ ንምምራሕ ብመንግስቲ ዝተሾሙ ሓለፍቲ ስራሕ ቤት ትምህርትኹም እንመን? ዮም?
2. እዞም ሓለፍቲ ካብ ዘለውዎም ስልጣንን ተግባርን ክልቲኦም ፅርሑ፡፡
3. ሓደ ብዓል ስልጣን መንግስቲ ኣብ ልዕሊ ስልጣኑን ሓላፍነቱን ብሕጊ ደረት እንተዘይተገይርሉ ክበፅሑ ዝኸእሉ ሰለስተ ፀገማት ፅርሑ፡፡

2.4. ምስጢር

2.4.1. ምስጢር ስድራ ቤት

- "ምስጢር ገዛና ከይወፅእ" እንትበሃል ሰሚዲኹም ዶ ትፈልጡ? ሰሚዲኹም እንተኸይንኩም ብኣብነት ክተብርሁ ፈትኑ፡፡

ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ኣብቲ ሰደቓ ንዘለው ዛዕባታት ብምምርማር መልሲ ሃብሎም፡፡

- 1^ይ ካብ መንጎ እዞም ቐሪቦም ዘለዉ ኣርባዕተ ዛዕባታት ምስጢር ስድራ ቤት ዝኾኑ ፍለዩ፤
- 2^ይ ምስጢር ስድራ ቤት ዝኾንሉ ምኽንያት ኣብርሁ፤
- 3^ይ እዚ ምስጢር ስድራ እንተወፂኡ ክበፅሕ ዝኸእል ጉድኣት ዘርዝሩ፤

4^ይ ካብ መንጎ እዞም ቐሪም ዘለዉ ኣርባዕተ ዛዕባታት ምስጢር ስድራ ቤት ክኾኑ ዘይክእሉ ፈሊኹም ምክንያትኩም ኣቕርቡ፡፡

1	ብመስኮት ንደገ እናረአየት እናሃለወት ሃንደበት ብደገ ዝተደርበየ እምኒ ጠጠው ንዝበለት ናይ ካሊእ ሰብ መኪና መስትያት እንትሰበር ርእያ፡፡ ነዚ ተግባር ብዘይካ ንሳ ካሊእ ሰብ ዝረአየ የለን፡፡	2	ወዲ 14 ዓመት ዝኾነ ቆልዓ ሽንቱ ክቆፃፀር ስለዘይክእል ኣብ ዓራቱ ይሸይን፤ እዚ ጉዳይ ምስጢር ስድራ ቤት ኾይኑ ተዓቂቡ፡፡
3	ኣብ መንጎ ወለዳ ከቢድ ዘይምርድዳእ ስለዝተፈጠረ ትምህርታ ክትመሃር ኣይከኣላትን፡፡ ትትክዝ፤ ሓልሓሊፋውን ትበኪ፡፡ ኩነታታ ዘሕሰቦም ናይ ቀረባ መሓዙታን መምህራን እንታይ ከምዘጋጠማ ደጋጊሞም ስለዝሓተትዎ ብዛዕባእቲ ዘጋጠማ ጉዳይ ነጊራቶም፡፡	4	ሓደ ስድራ ብዕፃ ሎቶሪ ብርፍርቂ ሚልዮን በጊሒዎ፡፡ እዚ ጉዳይ ምስጢር ኮይኑ በቲ ስድራ ቤት ተዓቂቡ፡፡

ብዙሓት ስድራታት ብዛዕባ ዕለታዊ ናብርኦም ፣ ብዛዕባ ኣተዓባብያ ደቆምን፣ ባህርይን፣ ኩነታት ትምህርቶም፣ ብዛዕባ ስራሕ ፣ ብዛዕባ ማሕበራውን ፓለቲካውን ተሳትፎ ... ወዘተ ይዝትዩን ይመኻኸሩን፡፡ ሓልሓሊፋ ኣብ መንጎ ኣባላት ስድራ፣ (ሰብኣይን ሰበይትን፣ ሓፍትን ሓውን፣ ወዘተ) ዘይምርድዳእን ግርጭትን ክረአዩ ይክእሉ፡፡ እሞ እዞም ኣብ ውሽጢ ስድራ ዘጋጥሙ ጉዳያት ንኻልኣት ምዝራብ ዘየድልን መነወርን ተግባር 'ዩ፡፡

ምስጢር ስድራ ብኣባላት'ቲ ስድራ ጥራሕ ተዓቂቡ ዝፀንሕ ንቅሳነት ስድራ፣ ድሕንነትን ዕብየትን ኣድለይቲ ዝኾኑ ጉዳያት ኩሎም ይሕዝ፡፡ ምስጢር ስድራ ንኻልኣት ሰባት ዘይጠቅም እንተወጊኡ ግና ኣብ ልዕሊ እቲ ስድራ ጉድኣት ወይ ፀገም ከብዕሕ ዝክእል ጉዳይ ክኸውን ይክእል፡፡

ምዕቃብ ምስጢር ስድራ መግለጺ ባህርይ ሓደ ዕቡቕ ዜጋ'ዩ ፡፡ እዞም ከምዚኣም ዝበሉ ባህርያት ክምዕብሉ ዝግብኦም ኣብ ውሽጢ ናብራ ሓደ ስድራ'ዩ፡፡ ምስጢር ስድራ ምሕላው ዝክእል መንእሰይ ንድሓር ብብርኪ ሃገርን ቤት ዕዮን ዝፈልጠኾን ብዝኾነ ኣጋጣሚ ዝረኸበ ምስጢር ናይ ምሕላው ባህርይ ይህልዎ፡፡ በዚ'ውን እሙንን ሓቀኛን ዜጋ ይኸውን፡፡

ኮይኑ ግና ሓደ ሓደ ግዘ ምስጢር ዘይኮኑ ነገራት ምስጢር'ዮም ተባሂሎም ኣብ ውሽጢ ስድራ ተግባሪም ዝፀንሕሉ ኩነታት 'ውን ኣሎ። ንኣብነት፣ ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮ ዝበፅሑ ተግባራት ምዕማዕ፣ ፀገም ኣካልን ኣእምሮን ዘለዎም ህፃናት፣ ግቡእ ብዘይኮነ ኣቀፃፅፃ ንዝተጎድኦ ህፃን ምሕባእ ... ወዘተ ምስጢር ተባሂሎም ክዕቀቡ ይረድኡ። ከምዚኦም ዝበሉ ጉዳያት ምስጢር ኮይኖም ምዕቃሪም ኣግባብ ካብ ዘይምጅኑ ንላዕሊ ተግባር ገበን ዝኾነሉ ኩነታት'ውን ኣሎ። ስለዚ ኣባላት ስድራ ምስጢር ስድራ ዝኾኑ ጉዳያትን ምስጢር ስድራ ዘይኮኑ ጉዳያትን ፈልዮም ክርድኡ ክኸክሉ ኣለዎም።

መልመዲ - 8

ነዞም ዝስፈሱ ሕቶታት ሓፂር መልሲ ሃብኩም።

1. ምስጢር ስድራ ማለት እንታይ ማለት 'ዩ?
2. ምስጢር ስድራ ክሕሉ ዘለዎ መንዩ?
3. ምስጢር ምሕላው ንምንታይ የድሊ?

2.4.2 ምስጢር ስድራ ዘይምሕላው ዘስዕቦ ጉድኣት

- ምስጢር ስድራ ዘይምሕላው እንታይ ጉድኣት የስዕብ?
- ብምኽንያት ምስጢር ስድራ ዘይምሕላው ፀገም ዝበፅሖም ስድራታት ትፈልጡ'ዩ? እትፈልጥዎም እንተሃልዩም እቲ ዝተፈጠረ ፀገም ንመሓዘትኩም ንገርዎም።

እቲ መፍትሕ

እንዳ ኣብረሀት ገዝኦም ምስ ቆለፉ ነቲ መፍትሕ ኣብ ደገኣፍ ገዝኦም ኣብ ዝተቐመጠ መጉእ ኣብ ትሕቲኡ ሸጉጠምዎ ይኸዱ። ቐዲሙ ናብ ገዛ ዝመፀ ኣባል ስድራ ነቲ መፍትሕ ኣብ ትሕቲቲ መጉእ ተሸኩሎ እዩ ዝረኸቦ። ንነዊሕ እዋን እዚ ምስጢር ካብ ውሽጢ ኣባላት ስድራ ወፃኢ ካሊእ ዝኾነ ሰብ ዝፈልጦ ኣይነበረን።

ኮይኑ ግና ሓደ መዓልቲ ኣብረሀት ምስጢር'ቲ መፍትሕ ዝቕመጠሉ ቦታ ንመሓዙታ እንትትገብረብ ኣብ እዝኒ ኣብቲ ከባቢ ዝነበሩ ሊዩቡ በፅሖ። ኣብ ካሊእ መዓልቲ ድግ ምሉእ ንብረት ገዝኦም ተሰሪቑ። ብሰንኪ'ዚ ኣብ ልዕሊ እቲ ስድራ ልዑል ጉድኣት በፅሖ። ብደረጃ ስድራ ክትግበሩ ዝተሓሰቡ ትልምታት ኩሎም ከንቱ ኮይኖም ቐረዩ። እዚ ጉድኣት ዝበፅሖ ምስጢር “እቲ መፍትሕ” ስለዝተፈለጠ ምዃኑ ነቲ ጉዳይ ዝተካተተሉ ሓይልታት ፀጥታ ኣረጋጊዶም።

መልመዲ - 9

ኣብ ሳዕሲ ዝቐፎብ ምንባብ መሰረት ብምግባር ነዞም ዝሰፊሱ ሕቶታት መልሲ ሃብሉም።

- 1. ምስጢር እቲ መፍትሕ ከመይ ክወፅእ ክኣሉ?
- 2. ንቐድሚት ክወፁ ዘይግብኦም ካልኣት ተመሳሳልቲ ምስጢርታ ፀገም ከየብፅሑ ኣብ ውሽጢ ስድራ እንታይ ክግበር ኣለዎ?
- 3. እቲ ፀገም ንክፍጠር ምክንያት ዝኾኑ እንመንዮም?

መልመዲ - 10

ነዞም ዝሰፊሱ ሕቶታት ሓፂር መልሲ ሃብሉም።

- 1. ምስጢር ስድራ ዝበሃሉ ከመይ ዝበሉ ጉዳያትዮም?
- 2. ምስጢር ስድራ ብዘይምፅቃቡ ወይ ካብ ስድራ ወፃኢ ንደገ ብምውፅኡ ክፍጠር ይክእልዮ ኢልኩም እትግምትዎ ፀገም ዘርዝሩ።

2.5. ግዕዝይና፤

2.5.1. ግዕዝይና ኣብ መንግስታውን ዘይመንግስታውን ትካላት፤

- ኣብ ክባቢኹም ኣብ ዝርከቡ መንግስታውን ዘይመንግስታውን ትካላት ክፍፀሙ ዝኸእሉ ተግባራት ግዕዝይና ግለፁ፡፡
- ናይ ባዕልኹም ወይ ናይ ቤተሰብኩም ጉዳይ ንኸተፈፀሙ ናብ ኣደ ቤት ዕዮ ከይድኩም ስንፈለል ኢልኩምዶ ትፈልጡ? እንተገጠ ምኩም እቲ ኩነታት ንመሓዝቲኩም ኣውግዕዎም፡፡

እቲ ኮሚቴ

ኣደ ዘይመንግስታዊ ትካል ዕድሚኦም ልዕሊ 16 ዓመት ንዝኾኑ ክልተ ተምሃሮ ኣብ እዋን ክረምታዊ ዕረፍቶም ኣብ ውሽጢ እቲ ትካል ብግዝያውነት ተቐጻሪም ንኸሰርሑ ነቲ ቤት ትምህርቲ ዕድል ሂቡ፡፡ ብመሰረት እቲ ዝወፀ ረቋሒ ነቲ ዝተባሃለ ስራሕ ንምስራሕ ዝምረፁ ተምሃሮ፤ ተምሃሮ 9^ይ ክፍሊ ኾይኖም ኣብቲ 9ዓመት ዝረኹብዎ ማእኸላይ ውፅኢት ትምህርቲ 85%ን ልዕሊኡን ዝኾነን ኣብ ክፍሊ ዝወፀዎ ደረጃ ድማ ካብ 1^ይ-3^ይ ክኾኑ ኣለዎም፡፡

እቲ ቤት ትምህርቲ'ውን ነዚ ዕድል እዚ ዝረኸቡ ተምሃሮ ኣወዳዲሩ ዝመርፅ ኮሚቴ ኣቐኙሙ፡፡ ኾይኑ ግን እቲ ኮሚቴ ምልክታ እንተደውፀኦ በዚ ዝስዕብ ዝርዝር መሰረት ሓሙሽተ ተምሃሮ ጥራሕ ንውድድር ኣቐረበ፤

ተ.ቐ	ሙሉእ ስም	ደረጃ ት/ቲ ክፍሊ	ዕድመ	ብልጫ (ፀብለልታ)	ውፅኢት 8 ^ይ ክፍሊ
1	ብርሃነ ተመስገን	9	16	1 ^ይ	90%
2	ትርሓስ ሃፍቱ	10	17	5 ^ይ	88%
3	ተኸሊ ሓጎስ	9	17	1 ^ይ	92%
4	ሓሰን መሓመድ	10	15	1 ^ይ	94%
5	ገ/ማርያም ሕሸ	9	15	4 ^ይ	86%

እቲ ኮሚቴ ኣብ ላዕሊ ብዝቐረበ ዝርዝር መሰረት ካብ ሓሙሽተ ተምሃሮ ካብ ኣባላት ኮሚቴ ንሓዲኦም ንሉ ንዝኸነት ንተምሃራት ትርጉሞን ሃፍቱን ንሓዲ ኣባል ኮሚቴ ወዲ ሓዉ ዝኾነ ተምሃራይ ገ/ማርያም ሕሸን መሪፁ ስም ዝርዝሮም ነቲ ትካል ኣሕለፈ። እቶም ተምሃሮውን ተቐጻሮም ምስራሕ ጀሚሮ ም። ናይቲ ቤት ትምህርቲ ተወካሊ ተምሃሮ ግና ነቲ ዝተኻየደ ውድድር መረፃ ካብ መፈለምትኡ ጀሚሩ ፀገም ኣሰራርሓ ዘለዎ ምዃኑ ብትረት ብምክትዑ ነቲ ጉዳይ ዘፃሪ ኮሚቴ ክቐውም ተገይሩ ። እቲ ኮሚቴ ድማ ነቲ ጉዳይ እናመርመሮ ይርከብ።

መልመዲ - 11

ብመሰረት ኣብ ላዕሊ ዝቐረበ ምንጣብ ነዞም ዝሰዕቡ ሕቶታት መልሱ።

1. ብመሰረት እቲ ምንጣብ ግዕዝይና ተፈጻሙ ደ/ኣይተፈፀመን?
2. ግዕዝይና ተፈጻሙ እንተኾይኑ እንታይ ዓይነት ግዕዝይናዮ ተፈጻሙ?
3. ግዕዝይና ዝፈፀሙ እንመንዮም?
4. ቦቲ ዝተፈፀመ ግዕዝይና ተጎዳእቲ ዝኾኑኻ እንመን ዮም?
5. እቲ ቅነዕ ኣሰራርሓ ከመይ ክፍፀም ነይርዎ ትብል?

ግዕዝይና ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታታት ክረኣ ዝኸእል ገበን ዮ። ግዕዝይና ብህዝብን መንግስትን ንዝተወሃበካ ሓላፍነትን ኣብ ዝተመደብካሉ ስራሕ መንግስትን ብዘይኣግባብ ንውልቅኻ ወይ ንኻሊእ ሰብን ወገንኻን ወይ ንረብሓ ጉቦ ምቕባል፣ ስልጣንካ ብዘይ ኣግባብ ምጥቃም፣ ንብረት መንግስትን ህዝብን ኣብረብሓኻ ምውዓልን ብዝምድና ምስራሕን ዝበሉ ዩጠቓልል። እዞም ተግባራት ግዕዝይና ኣብ ውሽጢ መንግስታውን ዘይመንግስታዊን ትካላት ክፈፀሙ ዝኸእሉ ዘይሕጋዊ ተግባራት ዮም።

ግዕዝይና ንክፍፀም ምኸንያት ካብ መንጎ ዝኾኑ ነጥብታት ገሊኦም ንፁራት ዝኾኑ ሕግታትን መምርሕታት ኣሰራርሓን ዘይምህላው ይርከብዎም። ንኣብነት

ዝኾነ ግልጋሎት ክረክብ ናብ ሓደ ቤት ዕዮ ዝኸይድ ሰብ ጉዳዩ ንኸፈፅም ደንቢ ኣሰራርሓ እቲ ቤት ዕዮን ጉዳዩ ዝፍፅመሉ ፍሉይ ክፍልን ብዝግባእ እንተዘይፈለጡ ዝደልዮ ግልጋሎት ንኸረክብ ይፅገም። ስለዝኾነ ላዕልን ታሕትን ካብ ዝብልን ዝንገላታዕን ኢሉ ብሕጋዊ መንገዲ ክረኽቦ ዝግባእ ግልጋሎት ዘይሕጋዊ ክፍሊት ክኸፍል ወይ ንሰራሕተኛታት ወሃብቲ ግልጋሎት ጉቦ ንምሃብ ይግደድ። ሓድ ሓደ ሻዕ ግልፂ ዝኾነ መምርሕን ኣሰራርሓን እንተሃለወ'ውን ሓደ-ሓደ ሰራሕተኛታት ኮነ ኢሎም ንሰብ ጉዳይ ብምጉልእላእ ወይ ጉዳዮም ብምጉታት ተገልገልቲ ጉቦ ንኸህብዎም ዝገበር ኩነታት እንትፈጥሩ ይረክቡ።

ሓድ ሓደ ሻዕ ንሰራሕ መንግስቲ ብዝተመደበ መኪና ስራሕቲ ውልቀ ንግዲ እንትካየድ ፣ ንሰራሕ መንግስቲ ብዝተወሃበ ፣ ኣቐሑ ቢሮ መንግስቲ ንውልቀ ስራሕኻ ምውዓልን ካልኦት ዘይግቡእ ስራሕ ምስራሕን እንትፍፀሙ ይረክቡ። እዚኦም ኩሎም ተግባራት ግዕዝይና 'ዮም። ንህዝቢ ዝተመደበን ብስም ህዝቢ ዝተረኽበን ገንዘብን ንብረትን ንልምዓት ኣብ ክንዲ ምውዓል ንውልቀ ረብሓ ምውዓል ኣብ ሓድ ሓደ መንግስታውን ዘይመንግስታውን ትካላት ብተደጋጋሚ ዝረክቡ ተግባራት ግዕዝይና'ዮም።

ብዝምድናን ወገንነትን ምስራሕ ካለእ መንገዲ መፈፀሚ ግዕዝይና'ዮ። እዚ ዓይነት ግዕዝይና ሌላን ጉሌላን ብምፍፃም፣ ብመውሰድ፣ ብዝምድና ወዘተ ንዘይግባእ ሰብ ክጥቀም ብምግባርን ንኻሊእ ሰብ ድማ ብምጉዳእን ዝፍፀም ተግባር'ዮ። ንኣብነት ስራሕ ንምቕፃር ዝወሃብ ፈተና ነቲ ተፈታናይ ወይ ንዘመዱ ኣቐዲምካ ብምዝራብ ነቲ መደብ ስራሕ ዘይምጥን ሰብ ክሓልፍ ብምግባር ፣ ክሓልፍ ዝግብኦ ድማ ዝወድቀሉን ዝጉደአሉን ኣድላዊ ኣሰራርሓ ሓደ መልክዕ ግዕዝይና'ዮ።

መልመዲ - 12

እዞም ገዘሰሰቡ ሕብረት መልሱ።

1. አብ ዝተፈላለዩ አብያተ ዕዮ መንግስቲ ዝፍፀሙ ተግባራት ግዕዝይና እትብልዎም ዘርዝሩ።
2. ብጉጅለ ኮይንኩም ካብዞም ተዘርዚሮም ዘለዉ አብያተ ዕዮ መንግስቲ ሓዲኦም መሪፅኩም አብቲ ቤት ዕዮ ግዕዝይና እንትፍፀም ዘርኢ ድራማ አቕርቡ።
 1. ሆስፒታል
 2. ቤት ትምህርቲ
 3. ሓይሊ መብራህቲ
 4. ቤት ፅሕፈት ጣብያ ወይ ከባቢያዊ ምምሕድዳር

መጠቻለል

ንዕብይትን ድሕንነትን ሓንቲ ሃገር ልዕልነት ሕጊ ክረጋገፅ ምግባር ወሳኒዮ። ልዕልነት ሕጊ ንክረጋገፅ ድማ ልዕሊ ኹሎም ሕግታት ሕጊ ዝኾነ ሕገ መንግስቲ ብዝግባእ ክኸበር ኣለዎ። ሕገ መንግስቲ ልዕሊ ኹሎም ሕግታት ብምኃኑ ንኻልኦት ሕግታት መበገሲ ሕጊዮ። ብስርዓት ምምሕድዳር ፌዴራል ዝምርሑ ዝተፈላለዩ ማሕበረሰባት ረብሐኦምን መሰሎምን ተኸበርሎም፣ ተኸኣኡሎምን ተፋቂሮምን ንክክብሩ ብሓባር ዝምርሕሉ ሕገ መንግስቲ ፌዴራል የድልዮም። ሕገ መንግስቲ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ኢትዮጵያውን ነዙይ ኣረጋጊፁ ኣሎ።

ኣብ መንጎ ዜጋታት ኣፈላላይ እንተይተገበረ ንህይወቶም፣ ንሃፍቶም ንመሰሎምን ንዙርያ መለሽ ድሕንነቶምን ሕጋዊ ሓለዎ ወይ ውሕስና ክህልዎም ይግባእ። እዚ ድማ ፅላል ሕጊ ይበሃል።

ሕብረተሰብና ካብ መናእሰይ ተምሃሮ ሰናይ ስነምግባር ትፅቢት ይገብር። ካብዞም ትፅቢት ዝግበሩ ሰናይ ስነምግባራት ገሊኦም ድማ ስራሕ ምፍታውን ምክባርን፣ ኣብ ከባቢ ንዝፍጠሩ ፀገማት መፍትሒ ንምድላይ ቅድሚት ተረኺብካ መርኣያ ምኃን፣ ከባቢኻ ብዓርሰ ተበግሶ ምፅራይ፣ ንሽማግሌታት ምሕጋዝ ፣ ዘለካ ንፅጉማት ምምቻል፣ ትሕትና፣ ተኣማኒ ምኃን ዝብሉ ባህርያት ይርከብዎም።

ሰበሰልጣን ኣብ ኣብያተ ፅዮ መንግስቲ ዘለዉ ተግባራት ንምፍፃም፣ ክፍፀሙ ንምግባርን ንምምራሕን ብመንግስቲ ዝሸየሙ ወይ ብህዝቢ ዝምረፁ ሓለፍቲ ስራሕ ዮም። እዞም ሰበሰልጣን ወሃብቲ ውሳኔ ብምኃናም ካብ ዝተወሃቦም ስልጣንን ሓላፍነትን ወፃኢ ንክይሰርሑን በደል ንክይፍፅሙን ዝተወሃቦም ስልጣን ብሕጊ ደረት ተገይርሎዮ።

ኣብ ውሽጢ ኣባላት ስድራ ጥራሕ ተሓልዩ ዝፀንሕ ምስጢር፣ ምስጢር ስድራ ተባሂሉ ይፍለጥ። እዚ ምስጢር ካብ ውሽጢ ኣባላት ስድራ እንተወፃኡ ኣብ ልዕሊ እቲ ስድራ ወይ ኣባል እቲ ስድራ ጉድኣት ከብፅሕ ይክእል።

ካሊ እንደሌለት ሕገ ዘይምክባር ምክንያት ዝኸውን ግዕዝይናዮ። ዝተመደብካሉ ስራሕን ሓላፍነትን መንግስቲ ብዘይግቡእ ምጥቃም፣ ንባዕልኻ ወይ ንኻሊእ ሰብ ወይ ጉጅለ ክጥቀምን ክትጠቅምን ምሕታት፣ ብላዕ ወይ ጉቦ ምቕባል፣ ብስልጣን ምሽቃጥ፣ ምስራቕ፣ ብዝምድና ምስራሕን ካልኣት ተመሳሰልቲ ተግባራት ምፍፃምን፣ ተግባራት ግዕዝይናዮም። ኣሰራርሓታት ግልፂ ብዘይምግባር ንሰብ ጉዳይ ምጉልእላእ፣ ምስጢር ምውፃእን ምብኻንን ፣ ብዝምድናን ብፍልጦን ብምስራሕ ግዕዝይና፣ ክፍፀም ይክእል።

ኣገደስቲ ቃላት

ሕገ መንግስቲ ፌዴራል፡- ብምምሕድዳር ፌዴራል ዝምርሑ ዝተፈላለዩ ማሕበረሰባት፣ ረብሐኦምን መሰሎምን ተኸቢሩ፣ ተኸኣኢሎምን ተኸባቢሮም ንክክነብሩ ብሓባር ዝምርሕሉ ሕገ መንግስቲዮ።

ፅላል ሕገ፡- ኣብ መንጎ ዜጋታት ኣፈላላይ እንተይተገበረ ንህይወቶም፣ ንንብረቶም፣ ንመሰሎምን ንዝኾነ ድሕንነቶምን ዝግበር ሕጋዊ ኣለዎ ወይ ውሕስና ዮ።

ሰብ ስልጣን መንግስቲ፡- ኣብ ኣብያተ ዕዮ መንግስቲ ስራሕ መንግስቲ ንክፍፀሙ፣ ንክፈፀሙን ንክመርሑን ብመንግስቲ ዝሸየሙ ወይም ዝምረፁ ኣለፍቲ ስራሕዮም።

መንግስታዊ ትካላት ፡- ብበጀት መንግስቲ ዝመሓደሩ ስራሕ መንግስቲ ንምፍፃም ዝቐሙ ኣብያተ ዕዮ መንግስቲዮም።

ዘይመንግስታዊ ትካላት፡- ብረዲኤት ወይ ብውህብቶ ብዝርከብ ገንዘብ ዝመሓደሩ፣ ህዝቢ ንምግልጋል ዝቐሙ ዘይመትረፍትን ብመንግስቲ ዘይምርሑን ትካላትዮም።

ደረት ስልጣን፡- ስልጣንን ሓላፍነትን ዝሕብር ብሕጊ ዝተደገፈ ክሊ ወይ ወሰን ሓላፍነት ስልጣን 'ዩ።

ምስጢር ስድራ፡- ብኣባላት ስድራ ጥራሕ ተፈሊጡ ምስጢንቲ ንኹሊሻዕ ተሓልዩ ዝፀንሕ ኣገደሲ ጉዳይ'ዩ።

መጠቓለሊ ሕቶታት

- I. እዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ትኽኽል እንተኾይኖም “ሓቂ” ትኽክል እንተዘይ ኮይኖም ድማ “ጌጋ” ብምባል መልሲ ሃቡ።
 - 1. ሕገ መንግስታት ክልል ብዝኾነ ዓይነት መንገዲ ምስ ሕገ መንግስቲ ፌዴራል ኣይፃብኡን።
 - 2. ኣብ ልዕሊ ሰበ ስልጣን መንግስቲ ደረት ስልጣን እንተተገይርሎም ንዜጋታት ፅላል ሕጊ ምግባር ኣየድልን።
 - 3. ኣብ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት ሰበስልጣን ንዝፍፅምዎ ተግባር ምትሕልላፍ ሕጊ ብሕጊ ክሕተቱ ኣይኽእሉን።

II. አብ ሪጋ “ሀ” ንዝተዘርዘሩ ሓሳባት ካብ ሪጋ “ለ” ዝመሳሰልዎም እናደለኹም አዛምዱ፤

ሀ

ለ

1. አብ ትሕቲ ቀይዲ ዝወግሉ ሰባት ዝቐረበሎም ክስን አብ ቀይዲ ዝወግልሉ ምኽንያትን ብዝርድኦም ቋንቋ ክንገሮም መሰል አለዎም፤ 2. ዝተወሃበካ ስራሕ ንክትፍፅዎን ንክተፈፅዎን ብሕጊ ዝተወሃበ ሓላፍነት 3. አብ ልዕሊ ትምህርቱ፣ ጥዕናኡን ደሕንነቱን ጉድኣት ዘብፅሑ ስራሕቲ ንክሰርሕ ዘይ ምግዳድ ወይ ከይሰርሕ ናይ ምሕላው 4. ሰነድ ሓሰት ብምቕራብ ካብ ቤት ዕዮ ዘይግበአካ ክፍሊት ምቕባል 5. ንደቂ ኣንስተዮ ዝውፁዑ ወይ አብ ልዕሊ አካለን ወይ ኣእምሮአን ጉድኣት ዘስዕቡ ሕግታት፣ ባህሊታትን ልምድታትን	ሀ. መሰል ፅላል ሕጊ ህፃናት ለ. መሰል ፅላል ሕጊ ደቂ ኣንስተዮ ሐ. መሰል ፅላል ሕጊ አብ ቀይዲ ዝወግሉ ሰባት መ. ደረት ስልጣን ረ. ግዕዝይና

III. ነዞም ዝስዕቡ ክፍቲ ቦታታት ብቕኑፅ ቃል ወይ ሓረግ መልኡ፡፡

1. ዜጋታት ንንብረቶም፣ ንመሰሎምን ብሰላም ናብ ዝደለይዎ ቦታ ንክዘዋወሩን _____ ሕጊ የድልዮም፡፡
2. ሓለፍቲ ስራሕ መንግስቲ ካብ ዝተወሃቦም ስልጣን ወፃኢ ሓሊፎም ንክይሰርሑ _____ ምግባር ኣድላዩ'ዩ፡፡
3. _____ ፣ _____ ን _____ ሕብረተሰብ ካብ ተምሃሮ ንክማልኡ ትፅቢት ዝገብረሎም መግለፅታት ሰናይ ስነ ምግባር'ዮም፡፡

IV. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ብምንባብ ቅኑዕ መልሲ ምረጻለዎም

1. ትኸክለኛ ቅደም ስዓብ ዝሓዛ ኣየንኡ'ዩ?

- ሀ. ደንቢ ቤት ትምህርቲ → ሕገ መንግስቲ ፌዴራል → ሕገ መንግስቲ ክልል → መምርሒ ቢሮ ትምህርቲ
- ለ. መምርሒ ቢሮ ትምህርቲ → ሕገ መንግስቲ ክልል → ሕገ መንግስቲ ፌዴራል → ደንቢ ቤት ትምህርቲ
- ሐ. ሕገ መንግስቲ ፌዴራል → ሕገ መንግስቲ ክልል → መምርሒ ቢሮ ትምህርቲ → ደንቢ ቤት ትምህርቲ
- መ. ደንቢ ቤት ትምህርቲ → ሕገ መንግስቲ ክልል → መምርሒ ቢሮ ትምህርቲ → ሕገ መንግስቲ ፌዴራል

2. ካብዞም ዝስዕቡ ምስጢር ስድራ ዘይኮነ ኣየንኡ'ዩ?

- ሀ. ምስጢር ሰብኣይን ሰበይትን
- ለ. ምስጢር ሓውን ሓፍትን
- ሐ. ምስጢር መሓዛን ውልቀን
- መ. ምስጢር ኣቦን እኖን

3. ካብ ተምሃሮ ትፅቢት ዘይግበር ስነ-ምግባር ኣየንኡ'ዩ?

- ሀ. ኣብ ልምዓት ከባቢ ምስታፍ
- ለ. ኣብ ማእኸል መንገዲ ጠጠው ኢልካ
- ሐ. ከባቢኻ ሓቢርካ ምፅራይ
- መ. ንምንኣስካ ምሕጋዝ ምውጋፅ

V. ነዞም ዝስዕቡ ሕቶታት ብሓፂሩ መልሱ::

1. ብምምሕዳር ፌዴራል ዝምርሑ ማሕበረሰባት ንምንታይ ሕገ መንግስቲ ፌዴራል የድልዮም?
2. ሕገ መንግስቲ ፌዴራልን ክልልን ዝዛመድሎም መንገድታት ግለፁ::
3. ኣብ ልዕሊ ሰበ ስልጣን ደረት ስልጣን ምግባር ንምንታይ ኣድለየ?
4. ምስጢር ስድራ ዝኾኑ ካብ ምስጢር ስድራ ዘይኮኑ ከመይ ምፍላይ ይክኣል?
5. ኣብ ውሽጢ ኣብያተ ዕዮ መንግስቲ ግዕዝይና ካብ ዝፍፀመሎም መንገድታት ክልተ ግለፁ::